

В.В. Тарновський (старший) – викладач Житомирської гімназії

Ім'я Василя Тарновського – визначного громадського і культурного діяча, етнографами зустрічаємо у багатьох енциклопедичних виданнях: і радянських,¹ і зарубіжних,² і сучасних українських.³ Усі ці джерела стислою енциклопедичною мовою подають біографічні відомості про Василя Васильовича Тарновського, його дружні стосунки з М.Гоголем, М.Костомаровим, Т.Шевченком, В.Білозерським, П.Кулішем. Водночас, в названих виданнях відсутня будь-яка інформація про початок життєвого шляху Тарновського, після закінчення університету, хоча відомо, що отримавши призначення на престижну посаду в контрольну управу, він несподівано залишив її, і влаштувався викладачем історії Житомирської гімназії. Докладні публікації про роботу в ній до останнього часу були відсутні (за винятком окремих дореволюційних біографічних видань⁴ і піонерної публікації “Житомирський товариш Гоголя” в одній із житомирських газет⁵). Отож, ця невелика стаття, побудована на досі невідомих широкому загалу документах Державного архіву Житомирської області, має певним чином заповнити згадану лауну у біографії Василя Тарновського.

На щастя, в архіві непогано зберігся фонд одного з найстаріших навчальних закладів Волині – Першої Житомирської чоловічої гімназії, яка попервах називалася Волинською гімназією і була відкрита 1 січня 1833 року. Вже у протоколі № 1 засідання педагогічної ради гімназії від 31 грудня 1832 року (тобто, напередодні офіційного відкриття навчального закладу) зустрічаємо прізвище вчителя Василя Тарновського⁶ і його підпис під протоколом серед підписів інших педагогів - К.Будзінського, О.Вольмана, К.Мікульського, І.Головинського, Барташевича, Бокшанінова. Таким чином, В. В. Тарновський влаштувався на роботу до Волинської гімназії ще перед початком занять у ній. Напевне, у середині грудня 1832 року.

Лише кілька тижнів минуло з часу, коли В. В. Тарновський переступив поріг Волинської гімназії, отримавши призначення викладача, і от у протоколі педагогічної ради гімназії з'являється запис про його обрання на посаду секретаря педради “по причине перевода Ивана Калиновского в Луцкую гимназию”.⁷ Влітку 1834 року Василь Тарновський – “учитель истории и статистики” приймає перші в історії гімназії вступні іспити абітурієнтів і виголошує на них промову.⁸ Трохи згодом відбулись й перші випускні іспити, під протоколом яких зустрічаємо підпис Василя Тарновського, а в числі перших випускників — згодом відомого діяча освітянської ниви України Михайла Тулова.⁹

Відомі листи Миколи Васильовича Гоголя до Тарновського у Житомир, датовані 1833-34 роками.¹⁰ Вони засвідчують великий інтерес письменника до викладацьких справ свого товариша у Житомирі. Судячи з останнього листа, датованого 20 вересня 1834 року, Тарновський ділився з Гоголем наміром переїхати на роботу до Ніжинської гімназії. Ймовірно, його туди запрошував колишній житомирський колега, викладач фізики і математики Волинської гімназії Костянтин Андрійович Будзінський¹¹, який ще з 20 січня 1834 року був призначений на посаду професора ліцею князя Безбородька по кафедрі прикладної математики.¹² Можливо, Тарновського тягнуло у Ніжин тому, що тут була його альма-матір.¹³

Ще 6 травня 1833 року В. В. Тарновський надсилає на ім'я попечителя Харківського навчального округу листа, в якому просить про “...препровождении диплома на кандидатское звание и аттестата, и увольнения из Департамента Горных и соляных дел, – г. Тарновскому выданных, а г.попечителю врученных». ¹⁴ Наприкінці червня Тарновський отримав свідоцтво на право поїздки у м. Пирятин Полтавської губернії, яку здійснював, очевидно, через необхідність улаштувати сімейні справи. У грудні 1834 року він знову від'їздив до Пирятини.¹⁵ А 20 грудня до Житомира надійшло відношення з канцелярії попечителя Київського учбового округу, що супроводжувало документи Тарновського.¹⁶

Востаннє свій підпис як секретар педагогічної ради Житомирської гімназії Василь Васильович Тарновський поставив 28 лютого 1835 року.¹⁷ Можна було б припустити, що це був один з останніх днів його роботи у Волинській гімназії і перебування у Житомирі. Але згодом вдалося віднайти ще один документ, вже в іншому фонді (дирекції народних училищ Волинської губернії), «Об увольнении со службы учителя истории Василия Тарновского»¹⁸, датований 19 листопада 1835 року. Отож, як остаточно з'ясувалося з документів Житомирського обласного державного архіву (який є фактично за змістом фондів історичним архівом Великої Волині), Василь Васильович Тарновський жив у Житомирі під час роботи у Волинській гімназії з грудня 1832 до кінця листопада 1835 року.

-
- ¹ Украинская Советская Энциклопедия. – К., 1984. – Т.11.-Кн.1.- С.58.
 - ² Енциклопедія українознавства. – Львів, 2000. – Т.8. – С.3134.
 - ³ Довідник з історії України: А•Я. – К.: Генеза, 2001. – С.844.
 - ⁴ Гимназия высших наук и лицей князя Безбородко. - Спб., 1881. – С. 461-464.
 - ⁵ Костиця М.Ю., Мокрицький Г.П. Житомирський товариш Гоголя//Зоря комунізму (Житомир).- 1990. – 5 верес.
 - ⁶ Державний архів Житомирської області (далі – ДАЖО). – Ф.72. -Оп.1. -Спр1. -Арк.1.
 - ⁷ ДАЖО. -Ф.72. -Оп.1. -Спр.1. -Арк. 4зв.-5.
 - ⁸ Там само.-Арк. 29.
 - ⁹ Там само.-Арк. 30 зв.
 - ¹⁰ Гоголь Н.В. Полное собрание сочинений. – М.1937-52. – Т.10.- С.278. [Лист. № 179]
 - ¹¹ ДАЖО. -Ф.72. -Оп.1. -Спр.1. -Арк.1.
 - ¹² Гимназия высших наук и лицей князя Безбородко. - Спб., 1881. – С.232.
 - ¹³ Там само. – С.LXXIX-LXXX.
 - ¹⁴ ДАЖО. -Ф.72. -Оп.1. -Спр.2. -Арк.17.
 - ¹⁵ Там само. -Арк. 58.
 - ¹⁶ Там само. -Арк. 59.
 - ¹⁷ Там само.-Спр1. -Арк.44 зв.
 - ¹⁸ ДАЖО. -Ф.71. -Оп.1. -Спр.183. -Арк.123.